

TRANSMILLIY KORPORATSIYALAR FAOLIYATINING IQTISODIYOT UCHUN AFZALLIKLARI

Kimsanboyeva Maftuna Bahodirovna

maftunabahodirovna2525@gmail.com

Toshkent moliya instituti

“Moliya-kredit” kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya: Transmilliy korporatsiyalar faoliyatining iqtisodiyot uchun afzalliklari haqida nazariy ma’lumotlardan iborat.

Kalit so’zlar: transmilliy korporatsiyalar, milliy ishlab chiqarish, xalqaro valyuta munosabatlari, xalqaro lizing munosabatlari

BENEFITS OF TRANSMITTED CORPORATIONS FOR THE ECONOMY

Kimsanboeva Maftuna Bakhodirovna

maftunabahodirovna2525@gmail.com

Teacher of Tashkent Financial Institute

Annotation: Contains theoretical information on the economic benefits of transnational corporations.

Keywords: transnational corporations, national production, international currency relations, international leasing relations

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida globallashuv jarayonlarining kuchayib borishida transmilliy korporatsiyalar muhim o’rin tutadi, ya’ni aynan transmilliy korporatsiyalar globallashuv jarayonlarini harakatga keltiruvchi kuch sifatida qaraladi. Chunki, transmilliy korporatsiyalar filiallarining dunyo mamlakatlari bo’ylab tarqalishi, mazkur mamlakatlar iqtisodiyotida ishlab chiqarishni rivojlanishiga hamda eksport hajmining oshishiga olib keladi. Eksport-import operatsiyalarining rivojlanishi esa, o’z navbatida mamlakatlar iqtisodiyotining ochiqqligini ta’minlaydi. Transmilliy korporatsiyalarda kapitalining harakati, odatda, korporatsiya joylashgan davlatda bo’layotgan jarayonlardan mustaqil ravishda sodir bo’ladi.

Jahon iqtisodiyotida transmilliy korporatsiyalar yirik investitsiya va yuqori malakali mutaxassislarni talab qiluvchi yuqori texnologiyali, ilmtalab sohalarga kirib boradi. Ushbu sohalarni transmilliy korporatsiyalar tomonidan monopoliya qilish tendentsiyasi ro’y bermoqda.

Asosiy qism:

Transmilliy korporatsiyalar o’rtasidagi birlashish va qo’shib olishlar kompaniyalarning mehnat, ilmiy-texnik va moliyaviy resurslarini birlashtirish hisobiga raqobat afzalliklariga erishishga yo’naltirilgan. Shuningdek, ishlab chiqarishni kengaytirish hisobiga iqtisodiy samaraga erishish, yangi bozorlarga kirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash, yangi aktivlardan foydalanish va boshqalarga ega bo’lish imkoniyati yuzaga keladi. Shuningdek, transmilliy korporatsiyalar o’rtasidagi birlashish va qo’shib olishlar jarayoni jahon iqtisodiyoti hamda milliy iqtisodiyotlar rivojlanishiga ta’sir etuvchi muhim omil bo’lib hisoblanadi. Bu holat o’z navbatida transmilliy korporatsiyalarning barqaror faoliyat ko’rsatishiga ham ta’sir ko’rsatadi.

Transmilliy korporatsiyalar xalqaro moliya munosabatlari rivojlanishida muhim o’rin egallaydi. Chunki, aynan transmilliy korporatsiyalarning faoliyati orqali butun dunyo bo’ylab investitsiyalar oqimi harakat qiladi.

Transmilliy korporatsiyalar tomonidan mamlakat iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalar milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xususan, mamlakatimiz iqtisodiyotiga ham keyingi yillarda dunyodagi etakchi transmilliy korporatsiyalar tomonidan investitsiyalar jalb etilmoqda. Bunday transmilliy korporatsiyalar jumlasiga, Coca Cola, Jeneral Motors, Mitsui, Hyundai, Nestle, Samsung va boshqalarni kiritishimiz mumkin.

Transmilliy korporatsiyalar tomonidan mamlakatlar milliy iqtisodiyotiga kiritilayotgan investitsiyalar natijasida mazkur mamlakatning jahon xo'jaligi bilan aloqalari rivojlanib boradi. Bu holat esa, xalqaro moliya munosabatlari rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki, transmilliy korporatsiyalar bir vaqtning o'zida, xalqaro investitsiya munosabatlari, eksport-import operatsiyalari, xalqaro valyuta munosabatlari, xalqaro lizing munosabatlari hamda xalqaro moliya

bozorlaridagi operatsiyalar rivojlanishiga o'zining ta'sirini o'tkazadi.

Mazkur munosabatlarning barchasini xalqaro moliya munosabatlari o'zida mujassam etadi.

Korporatsiyalarning milliy va jahon iqtisodiyoti uchun muhimligi ular shakllanishi va faoliyat yuritishi jarayonlarining tegishli ilmiy tahlilini talab etadi. Kapital va ishlab chiqarishning keng ko'lamda bir joyga to'planishi asosida yuzaga keluvchi birlashgan korporativ tuzilmalar bugungi kunda milliy va jahon iqtisodiyotining muhim sub'ektlari bo'lib hisoblanadi. Biroq ularning milliy va jahon iqtisodiyotiga ko'rsatadigan ta'siri ijobiy hamda salbiy bo'lishi mumkin.

Korporatsiyalarning yirik kapitalning afzalliklari bilan bog'liq bo'lgan ijobiy tomonlari iqtisodiy adabiyotlarda etarli darajada o'rganilgan.

TMKlarning milliy iqtisodiyot uchun quyidagi ijobiy tomonlarini alohida ajratib ko'rsatish mumkin: aholi va sanoat uchun keng ko'lamda mahsulotlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish imkoniyati;

milliy iqtisodiyotga yangi fan-texnika yutuqlarining kirib kelishi;

iqtisodiyotning turli tarmoqlarida barqaror rivojlanishni ta'minlash;

mamlakat mintaqalarida iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash;

yangi ish o'rinlarini yaratish;

kadrlar malakasining oshishi;

resurslardan samarali foydalanish tizimining vujudga kelishi;

milliy ishlab chiqaruvchilarning xalqaro mehnat taqsimotiga qo'shilishini ta'minlash;

yangi ish o'rinlarini yaratish;

kadrlar malakasining oshishi;

resurslardan samarali foydalanish tizimining vujudga kelishi;

milliy ishlab chiqaruvchilarning xalqaro mehnat taqsimotiga qo'shilishini ta'minlash;

investitsion faollikni oshirish;

yirik loyihalarni moliyalashtirish imkoniyati va boshqalar.

o'z tuzilmasida ta'minot, ishlab chiqarish, ilmiy-tadqiqot, taqsimlash va sotish korxonalarini birlashtirgan barcha yirik kompaniyalar uchun muhim hisoblangan raqobatbardoshlikni kuchaytirish va samaradorlikni oshirish imkoniyati;

aktivlarni samarali boshqarish imkoniyati;

xorijiy mamlakatlarning resurslaridan foydalanish (qabul qiluvchi mamlakatlarning moliyaviy resurslari, ishlab chiqarish imkoniyatlari, ilmiy-tadqiqot salohiyati, xom ashyo resurslari hamda yuqori malakali ishchi kuchlaridan foydalanish) yo'li bilan raqobatbardoshlik kuchaytirish va samaradorlikni oshirishning qo'shimcha imkoniyatlari;

qabul qiluvchi mamlakatlardagi raqobatchilarning salohiyati, bozorlarning istiqboli haqidagi ma'lumotlarni olish imkoniyati hamda xorijiy bo'linmalar mahsulotlarining iste'molchilarga yaqinligi. Shuningdek, TMKlar bo'linmalari asosiy kompaniya va bo'linmalarining boshqaruv va ilmiy-texnik salohiyatining yuqoriligi natijasida qabul qiluvchi mamlakatlardagi korxonlarga qaraganda muhim afzalliklarga ega bo'ladi.

1-rasm.TMKlar quyidagi afzalliklarga ega [1]

Transmilliy korporatsiyalar tomonidan mamlakatlar milliy iqtisodiyotiga kiritilayotgan investitsiyalar natijasida mazkur mamlakatning jahon xo'jaligi bilan aloqalari rivojlanib boradi. Bu holat esa, xalqaro moliya munosabatlari rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki, transmilliy korporatsiyalar bir vaqtning o'zida, xalqaro investitsiya munosabatlari, eksport-import operatsiyalari, xalqaro valyuta munosabatlari, xalqaro lizing munosabatlari hamda xalqaro moliya bozorlaridagi operatsiyalar rivojlanishiga o'zining ta'sirini o'tkazadi. Mazkur munosabatlarning barchasini xalqaro moliya munosabatlari o'zida mujassam etadi.

XULOSA:

Korporatsiyalarning milliy va jahon iqtisodiyoti uchun muhimligi ular shakllanishi va faoliyat yuritishi jarayonlarining tegishli ilmiy tahlilini talab etadi. Kapital va ishlab chiqarishning keng ko'lamda bir joyga to'planishi asosida yuzaga keluvchi birlashgan korporativ tuzilmalar bugungi kunda milliy va jahon iqtisodiyotining muhim sub'ektlari bo'lib hisoblanadi. Biroq ularning milliy va jahon iqtisodiyotiga ko'rsatadigan ta'siri ijobiy hamda salbiy bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ataniyazov J., Alimardonov E. "Xalqaro moliya munosabatlari". Darslik. T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. 2014 y. – 432 b.
2. Котелкин С. Международные финансы. Учебник. – М.: Магистр, 2015. – 688 с.
3. Свиридов О., Лысоченко А. Международные финансы. – Ростов н/Д.: Феникс, 2015. – 395 с.
4. <http://www.worldbank.org> – (Jahon banki rasmiy veb sayti).
5. <http://www.imf.org> – (Xalqaro valyuta fondi rasmiy veb sayti).
6. <http://www.ebrd.org> – (Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki rasmiy veb sayti).